

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Komentarz

Dowiedz się więcej na www.ksiegarnia.beck.pl

XI. Dzieci, które są świadkami, jako osoby doznające przemocy

33. Mniej kontrowersji powinna budzić kwestia uznawania dzieci za osoby doznające przemocy. Jest tak w istocie w sytuacjach, kiedy przemoc jest skierowana bezpośrednio do dzieci. Szerszego omówienia wymaga jednak wskazanie na dzieci doznające przemocy, które są jej świadkami, a zatem nie są bezpośrednimi adresatami. Z psychologicznego punktu widzenia nie ulega wątpliwości, że bycie świadkiem przemocy przez dziecko wywołuje negatywne następstwa w psychice dziecka. Perspektywa prawna nie jest już tak oczywista. Ani żaden przepis PrzemDomU, ani NiebKartaR nie wprowadza takiej zasady, ani nie odnosi się do dzieci świadków przemocy. Aktem prawnym obowiązującym w Polsce, z którego wynika zasada uznawania dzieci świadków przemocy za osoby jej doznające, jest tekst preambuły do KonwAntyprzemocowa. Stanowi ona, że „dzieci są ofiarami przemocy domowej również jako *świadkowie* przemocy w rodzinie”.

Art. 3. [Formy pomocy]

1. Osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie:

- 1) poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego;**
- 2) interwencji kryzysowej i wsparcia;**
- 3) ochrony przed dalszym krzywdzeniem, przez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby pokrzywdzonej;**
- 4) zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;**
- 5) badania lekarskiego w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz wydania zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie;**
- 6) zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu, pomocy w uzyskaniu mieszkania.**

2. Minister właściwy do spraw zdrowia określi, w drodze rozporządzenia, wzór zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie, uwzględniając przydatność zaświadczenia dla ochrony prawnej osoby dotkniętej przemocą w rodzinie.

Powiązania z innymi przepisami:

- art. 6, 9c PrzemDomU,
- art. 47 ust. 1 PomSpołU.

I. Osoby objęte określonymi w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie formami pomocy

1. W art. 3 PrzemDomU omówiono formy pomocy osobie dotkniętej przemocą. Użyto przy tym określenia „osoba dotknięta przemocą w rodzinie”. W art. 9c PrzemDomU rozróżniono natomiast osobę dotkniętą przemocą w rodzinie od osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie. W ten sposób ustawodawca wskazuje na różne fazy ustalania stanu faktycznego występującego w danej rodzinie. Ponieważ w PrzemDomU nie wprowadzono definicji osoby dotkniętej przemocą w rodzinie, tym bardziej nie sposób wskazać na zapisy o randze ustawy, które rozróżniałyby osobę dotkniętą przemocą od osoby, co do której zachodzi podejrzenie, że została dotknięta przemocą. Poza wskazanym już art. 9c PrzemDomU takie rozróżnienie jest stosowane w NiebKartaR. To w procedurze NK można wskazać różne fazy, w których początkowo stwierdza się podejrzenie występowania przemocy, a na późniejszym etapie dopiero rezygnuje z trybu przypuszczającego.

2. Na etapie uchwalania treści komentowanego art. 3 PrzemDomU ustawodawca miał na celu objęcie określonymi formami pomocy wszystkie osoby, które deklarują, że zostały dotknięte przemocą. W dostępie do określonych w art. 3 PrzemDomU form pomocy nie wprowadza się żadnej z form weryfikacji, czy dana osoba została dotknięta przemocą w rodzinie. Tym samym należy uznać, że używając określenia „osoba dotknięta przemocą w rodzinie”, ustawodawca miał również na myśli osoby, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą w rodzinie.

II. Finansowanie wsparcia

3. Podstawową zasadą udzielania określonego w art. 3 PrzemDomU wsparcia jest jego bezpłatność dla osoby, której się go udziela. W zależności od tego, który z podmiotów będzie udzielał wsparcia i na jakim szczeblu administracji będzie się znajdował, takie też będzie źródło finansowania udzielanej pomocy. Aby jednak zapewnić stabilność systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a tym samym dać gwarancję dostępności poradnictwa dla osób doznających przemocy, niezbędne jest zapewnienie finansowania systemu z budżetu centralnego państwa. W przeciwnym razie dostępność i formy udzielanego wsparcia nie będą mogły być jednolite i będą zależne od miejsca zamieszkania osoby dotkniętej przemocą w rodzinie.

III. Pomoc w formie poradnictwa

4. W pierwszej kolejności przewidziano **pomoc w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego oraz rodzinnego** (zob. uwagi do art. 6 PrzemDomU). Taki katalog poradnictwa wynika przede wszystkim z tego, że osoby, do których jest ono skierowane, mogą doświadczać różnego rodzaju przemocy. W ramach pomocy osoba ta musi również uzyskać informację możliwych

sposobach zapewnienia bezpieczeństwa poprzez zatrzymanie przemocy oraz odizolowanie sprawcy.

5. Jakość i zakres poradnictwa nie zostały określone w PrzemDomU. Aby jednak można było mówić o zorganizowanym poradnictwie, w pierwszej kolejności należy zadbać o to, aby osoby go udzielające miały stosowne kwalifikacje. Są to kwalifikacje niezbędne do wykonywania określonego zawodu, np. lekarza, psychologa, pedagoga, lecz także kwalifikacje związane z pracą z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie. W tym drugim zakresie należy motywować osoby udzielające poradnictwa, aby uzyskały certyfikat specjalisty z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz superwizowały swoją pracę. Stały kontakt z rodzinami, w których występuje przemoc, wiąże się bowiem z koniecznością posiadania wielu umiejętności oraz wiedzy specyficznej dla tego obszaru. Praca z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie lub sprawcą przemocy w rodzinie wymaga uwzględnienia perspektywy tych dwóch kategorii osób.

6. Wykształcenie ogólne w danej dziedzinie nie zawsze jest wystarczające, aby uznać, że dana osoba ma wystarczające kwalifikacje do pracy w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Program studiów nie zawsze obejmuje bowiem zagadnienia dotyczące zjawiska przemocy w rodzinie. Zasadne wydaje się więc weryfikowanie, czy dana osoba miała w programie studiów lub poszczególnych przedmiotów tematykę związaną z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie. W sposób szczególny należy zwrócić uwagę na konsultanta w zakresie psychologii i prawa. Te dwie dziedziny w sposób najbardziej bezpośredni wpływają na postawę i zdolność osoby dotkniętej przemocą w rodzinie do uwolnienia się od sytuacji, w której się znalazła. Poradnictwo, które nie uwzględnia specyfiki pracy z osobą dotkniętą przemocą w rodzinie, może doprowadzić do wtórnej wiktymizacji. Wylimitowanie funkcjonujących stereotypów dotyczących zjawiska przemocy w rodzinie, od których nie są wolni również specjaliści, jest pierwszym i podstawowym krokiem do zapewnienia profesjonalnego poradnictwa. Nabycie umiejętności pracy z członkami rodzin dotkniętych przemocą w rodzinie w znaczący sposób pozwala zwiększyć efektywność poradnictwa. Bez względu na to, z jakiego z wymienionych wyżej obszarów udziela się poradnictwa, zawsze ma ono ważny aspekt psychologiczny dla osoby dotkniętej przemocą. Może albo wzmocnić tę osobę i doprowadzić do przerwania przemocy, albo osłabić czy wręcz zniweczyć pracę, którą już wykonała osoba dotknięta przemocą w rodzinie.

Pomimo że ustawodawca nie określił zakresu poradnictwa, to nie powinno się ono ograniczać do suchego przedstawiania obowiązujących procedur lub generalizowania przypadku danej rodziny. Chociaż procesy zachodzące w obszarze zjawiska przemocy w rodzinie są powtarzalne, każdy przypadek należy traktować indywidualnie i dać czytelny i zrozumiały dla osoby dotkniętej przemocą wyraz temu, że sprawy się nie generalizuje. Rutynowe postępowanie, stereotypy dotyczące funkcjonowania rodziny i przemocy w rodzinie oraz doszukiwanie się w każdym przypadku tych samych mechanizmów łatwo może doprowadzić do narażenia osoby dotkniętej przemocą w rodzinie na niebezpieczeństwo dalszego krzywdzenia.

IV. Interwencja kryzysowa i wsparcie

7. Użyte w art. 3 ust. 1 pkt 2 PrzemDomU określenie interwencja kryzysowa i wsparcie nie zostały zdefiniowane na potrzeby komentowanej ustawy. Należy zatem odnieść się do definicji zawartych w innych aktach prawnych. Ponieważ w art. 6 ust. 1 PrzemDomU wprost odwołano się do PomSpołU, w pierwszej kolejności należy sięgnąć do definicji zawartych w tym akcie prawnym. Z art. 47 ust. 1 PomSpołU wynika, że interwencja kryzysowa stanowi zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Jej celem jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W art. 47 ust. 3 PomSpołU wskazano na konkretne działania realizowane w ramach interwencji kryzysowej przez przedstawicieli jednostek pomocy społecznej (psychologów, pracowników socjalnych, prawników terapeutów), a więc:

- 1) natychmiastową specjalistyczną pomoc psychologiczną, a w zależności od potrzeb – poradnictwo socjalne lub prawne,
- 2) w sytuacjach uzasadnionych – udzielenie schronienia do 3 miesięcy,
- 3) schronienie i wsparcie w domach dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży dla matek (ojców z małoletnimi dziećmi albo innych osób sprawujących opiekę prawną nad dziećmi) oraz kobiet w ciąży dotkniętych przemocą lub znajdujących się w innej sytuacji kryzysowej.

8. Odmienne niż w przypadku interwencji kryzysowej nie ma ustawowej definicji wsparcia. Sięgając zatem do literatury na temat interwencji kryzysowej, można wskazać za *W. Szlagurą*, że dostarczenie wsparcia dokonuje się przez spójny komunikat ze strony interwenta, że klient jest kimś, na kim mu zależy. Dla udzielenia wsparcia niezbędne jest wypracowanie w sobie postawy akceptacji, szacunku, empatii – niezależnej od wzajemności lub jej braku po stronie klienta. Okazywanie zainteresowania, komunikowanie troski. Dla wielu klientów interwencji takie doświadczenie stanowi rodzaj „doświadczenia korektywnego” – często bowiem interwent jest jedyną osobą, która traktuje osobę przeżywającą kryzys w ten sposób. Ważnym elementem wsparcia jest stwarzanie klientowi okazji do podejmowania niewielkich choćby decyzji („kawa lub herbata”), które mogą wspomóc odzyskiwanie poczucia szacunku do siebie, kontroli nad swoim życiem (zob. *W. Szlagura*, Pomaganie w kryzysie – wprowadzenie w problematykę interwencyjną; <http://www.interwencjakryzysowa.pl/pomaganie-w-kryzysie-wprowadzenie-w-problematyke-interwencyjna>; dostęp: 19.11.2019 r.).

9. Porównując omówione wcześniej poradnictwo do interwencji kryzysowej i wsparcia, można stwierdzić, że poradnictwo co do zasady jest postawą bierną, skierowaną na przekazanie wiedzy, a interwencja kryzysowa i wsparcie – postawą czynną skierowaną na zmianę sytuacji, w której znajduje się obecnie osoba będąca w kryzysie. Poradnictwo może częściowo zawierać się w pojęciu interwencji kryzysowej – pod warunkiem jednak, że jest udzielane bezzwłocznie i ma na celu podjęcie konkretnych działań lub zażegnanie występującego zagrożenia. Z tego punktu widzenia interwencja kryzysowa występuje jako zbiór działań mających swoją dynamikę i elastyczność wynikającą z konieczności dostosowania się do zmieniających się okoliczności.

V. Uniemożliwienie sprawcy przemocy wspólnego zamieszkania z osobą lub osobami dotkniętymi przemocą

10. Wśród możliwych form pomocy udzielanych osobom dotkniętym przemocą w rodzinie w art. 3 ust. 1 pkt 3 PrzemDomU wymieniono **ochronę przed dalszym krzywdzeniem** poprzez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby pokrzywdzonej. Tak sformułowana forma pomocy zawęży możliwość zastosowania zakazu zbliżania się i kontaktu jedynie do osoby pokrzywdzonej. Nie wskazano zatem na wszystkie osoby dotknięte przemocą, gdyż określenie „pokrzywdzony” jest używane w prawie karnym. Tym samym ustawodawca zrezygnował z zapewnienia bezpieczeństwa osobom dotkniętym przemocą przez umożliwienie wprowadzenia zakazu sprawcom przemocy zbliżania się i kontaktowania z członkami rodziny w innym trybie niż karny. Jak już wspomniano (zob. uwagi do art. 2 ust. 2 PrzemDomU, ustawodawca nie wprowadził przestępstwa, którego znamiona byłyby tożsame z definicją przemocy w rodzinie. Jedynie zatem w sprawach, w których sprawca przemocy swoim zachowaniem wypełnił znamiona jakiegoś przestępstwa związanego ze stosowaniem przemocy w rodzinie, będzie możliwe zastosowanie środka zapobiegawczego w postaci zakazu kontaktu i zakazu zbliżania na określonej odległość (szczegółowy opis możliwości zakazania sprawcy przemocy kontaktowania się i zbliżania do osoby dotkniętej przemocą – zob. uwagi do art. 4 PrzemDomU).

11. Aby uniemożliwić sprawcy przemocy wspólne zamieszkanie z osobą lub osobami dotkniętymi przemocą, wprowadzono uregulowanie z art. 11a PrzemDomU (zob. uwagi do art. 11a PrzemDomU). Również w tym wypadku oferowana ochrona nie zawsze jest jednak kompletna. W art. 3 ust. 1 pkt 3 PrzemDomU użyto określenia „uniemożliwienie korzystania”, tymczasem art. 11a PrzemDomU umożliwia nakazanie opuszczenia wspólnie zajmowanego lokalu, co jest pojęciem węższym niż korzystanie z lokalu. Możliwe jest bowiem korzystanie z lokalu mimo niezamieszkiwania w nim.

VI. Zapewnienie schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie

12. Kolejną formą pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie jest zapewnienie schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Użycie w nazwie ośrodka określenia „ofiar” należy uznać za tożsame z pojęciem osób dotkniętych przemocą. Zauważyć jednak należy, że określenie „ofiara” może być odbierane przez osoby dotknięte przemocą w rodzinie jako stygmatyzujące. W potocznym rozumieniu określenia ofiara można bowiem wskazać na cechy świadczące o słabości lub nieporadności, co wzmacnia negatywny stereotyp dotyczący osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

13. Organizacja i funkcjonowanie specjalistycznych ośrodków wsparcia jest zadaniem z zakresu administracji zleconym do realizacji powiatom (zob. uwagi do art. 6 ust. 4 PrzemDomU).

14. Udzielenie pomocy w formie badania lekarskiego w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz wydania bezpłatnego zaświadczenia lekarskiego o skutkach przemocy w rodzinie omówiono szczegółowo w części komentarza dotyczącym procedury NK (zob. uwagi w części II).

VII. Wsparcie w uzyskaniu przydziału lokalu mieszkalnego z zasobów mieszkaniowych gminy

15. Ostatnią z wymienionych w art. 3 ust. 1 PrzemDomU form pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie jest wsparcie w zakresie przydziału lokalu mieszkalnego z zasobów mieszkaniowych gminy, którego tryb określono w OchrLokU. Ustawodawca nie sformułował jednak przepisu w taki sposób, aby wynikało z niego, że osobom dotkniętym przemocą taki lokal się należy. Wyraźnie jednak wskazano, że pomoc w uzyskaniu lokalu dotyczy jedynie osób nieposiadających tytułu prawnego do lokalu zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy. W konsekwencji zapis ustawowy stanowi pewnego rodzaju preferencje w przydziale lokali, o których najem osoba dotknięta przemocą bez tytułu prawnego do lokalu i tak mogłaby się ubiegać. Ponieważ jednak czas przydziału lokali z zasobów gminnych jest długotrwały, wszelkie preferencje w tym zakresie mogą stanowić istotną pomoc.

Art. 4. [Ograniczenie kontaktu z pokrzywdzonymi]

Wobec osób stosujących przemoc w rodzinie stosuje się przewidziane w niniejszej ustawie środki mające na celu zapobieganie ich kontaktowaniu się z osobami pokrzywdzonymi oraz oddziaływania korekcyjno-edukacyjne.

Powiązania z innymi przepisami:

- art. 113¹ KRO,
- art. 249 § 4, art. 275 § 2, art. 275a KPK,
- art. 15 PolicjaU,
- art. 41a, art. 72 § 1 pkt 6b, 7a i b KK.

I. Środki karne i środki zapobiegawcze stosowane wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

1. Zarówno zakaz kontaktu z osobami pokrzywdzonymi, jak i oddziaływania korekcyjno-edukacyjne nie wyczerpują możliwych do zastosowania wobec sprawcy przemocy obowiązków. Należy je zatem traktować jako przykładowe i niewystarczające. Samo zakazanie kontaktu bez orzeczonego zakazu zbliżania się nie jest bowiem właściwą gwa-

rancją bezpieczeństwa. Mimo że określenie „kontakt” ma znaczeniowo szerszy zakres niż „zbliżanie się”, to sprawca znajdujący się w pobliżu osoby dotkniętej przemocą (nawet jeśli się z nią nie kontaktuje) może wzbudzać uzasadniony niepokój.

2. Oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne bez oddziaływania psychologicznego na sprawcę przemocy również nie zapewnia osiągnięcia trwałej zmiany w zachowaniu sprawcy. Zgodnie z treścią art. 72 § 1 pkt 6a KK (dodanym ZmKK15, która weszła w życie 1.7.2015 r.), zawieszając wykonanie kary, sąd może skazanego skierować do poddania się terapii, w szczególności psychoterapii lub psychoedukacji. W ten sposób wprowadzono równoległy do programu korekcyjno-edukacyjnego środek oddziaływania na skazanych za przestępstwa związane z użyciem przemocy. Rodzaj oddziaływania na sprawcę powinien bowiem być zależny od przyczyn, dla których sprawca stosuje przemoc w rodzinie. Korekta zachowania poprzez edukację będzie możliwa tylko w przypadku pełnej kontroli swojego zachowania przez sprawcę. W takiej sytuacji można bowiem wpłynąć jedynie na wybór zachowania przez sprawcę. W innych przypadkach, w których o zachowaniu sprawcy decydują przede wszystkim jego uwarunkowania psychiczne, dopiero oddziaływanie pozwalające na ich właściwe ukształtowanie pozwoli osiągnąć zamierzony efekt.

3. Wszelkie regulacje we wskazanym przez art. 4 PrzemDomU zakresie wprowadzono do prawa karnego. Ich zastosowanie (środków zapobiegawczych, środków orzekanych przy poddaniu skazanego próbie, środków karnych) uzależnione jest od:

- 1) wszczęcia sprawy karnej przez Policję lub prokuraturę (art. 15 PolicjaU),
- 2) postawienia sprawcy przemocy zarzutów popełnienia konkretnego przestępstwa (art. 275a KPK),
- 3) oskarżenia sprawcy (art. 249 § 4 KPK),
- 4) uznania w prawomocnym wyroku sądowym za winnego popełnienia zarzucanego czynu (art. 41a, art. 72 § 1 pkt 6b, 7a i b KK).

W konsekwencji nie jest więc możliwe w innym trybie niż karny wprowadzenie zakazu kontaktowania się sprawcy przemocy z osobą dotkniętą przemocą lub zobowiązanie go do udziału w oddziaływaniu korekcyjno-edukacyjnym. Wyjątkiem będzie sytuacja, w której sprawca przemocy stosuje przemoc wobec własnego dziecka, wobec którego wykonuje władzę rodzicielską. Sąd rodzinny może bowiem na podstawie art. 113¹ KRO ograniczyć lub zakazać kontaktu sprawcy przemocy z dzieckiem oraz zobowiązać go jako rodzica do udziału w określonych przez sąd formach oddziaływania, w tym korekcyjno-edukacyjnych.

W pozostałych przypadkach pozostaje tryb karny. W art. 275 § 2 KPK przewidziano, że osoba oskarżona (również na wcześniejszym etapie postawienia zarzutów), wobec której zastosowano środek zapobiegawczy w postaci dozoru Policji, może zostać zobowiązana przez prokuraturę lub sąd m.in. do:

- 1) zakazu kontaktowania się z pokrzywdzonym lub z innymi osobami,
- 2) zakazu zbliżania się do określonych osób na wskazaną odległość,
- 3) zakazu przebywania w określonych miejscach.

II. Odpowiedzialność sprawcy przemocy w rodzinie za naruszenie zakazu orzeczonego w ramach środków zapobiegawczych

4. Sama możliwość zastosowania środków zapobiegawczych nie daje gwarancji bezpieczeństwa dla osoby dotkniętej przemocą w rodzinie. Istotnym zagadnieniem jest więc odpowiedzialność sprawcy przemocy w rodzinie za naruszenia nałożonego obowiązku. W tym zakresie wypowiedział się SN.

Orzecznictwo

Faktem jest, że przepis art. 275 § 5 KPK nie wspomina o skutkach niedopełnienia obowiązków, ograniczając się do zwrócenia uwagi na konieczność zawiadomienia organu procesowego wydającego postanowienie o dozorze. Niemniej nie oznacza to, że w sytuacji niewywiązywania się z obowiązków nałożonych w ramach dozoru Policji jako środka zapobiegawczego w trakcie trwającego postępowania karnego, dochodzi do wyczerpania znamion przestępstwa z art. 244 KK, bowiem skutki niedopełnienia tych obowiązków będą identyczne z występującymi przy naruszeniu warunków, dla których dozór został ustanowiony (Legalis).

Zachowanie oskarżonego polegające na naruszeniu zakazu orzeczonego w ramach środka zapobiegawczego nie może być uznane za czyn wyczerpujący znamiona przestępstwa z art. 244 KK. Przepis ten penalizuje zachowanie polegające na niezastosowaniu się do orzeczonego przez sąd zakazu m.in. kontaktowania się z określonymi osobami lub zbliżania się do określonych osób (opubl. Prok. i Pr. 2017, Nr 9, poz. 8; KZS 2017, Nr 10, poz. 25).

Naruszenie zakazu, stanowiącego istotę obowiązków nakładanych na oskarżonego oddanego pod dozór Policji (art. 275 § 2 zd. 2 KPK), nie stanowi przestępstwa określonego w art. 244 KK (opubl. OSNKW 2017, poz. 12, s. 69; Biuletyn SN 2017, Nr 12; KZS 2018, Nr 1, poz. 12; wyr. SN z 29.6.2017 r., IV KK 213/17, Legalis).

Naruszając środek zabezpieczający nałożony przez prokuraturę, sprawca przemocy nie naraża się na odpowiedzialność karną. W takim wypadku jedyną możliwością zapewnienia bezpieczeństwa osobie dotkniętej przemocą jest zmiana środka zabezpieczającego na izolacyjny.

5. Inaczej przedstawia się **możliwość zakazania kontaktowania się i zbliżania po skazaniu sprawcy przemocy**. Sąd może zakazać skazanemu zbliżania się i kontaktowania z określoną osobą na okres, którego długość zależy od rodzaju orzeczonej kary. Jeżeli wykonanie orzeczonej kary zawieszono, to sąd może zastosować wskazany zakaz również w okresie wyznaczonej próby (art. 72 § 1 pkt 7a KK), a także zobowiązać w tym czasie sprawcę do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym. Jeżeli orzeczono karę bez warunkowego jej zawieszenia, sąd może zakazać zbliżania się do osoby pokrzywdzonej i zakazać kontaktu z nią na okres do 15 lat. Zasady orzeczenia wskazanego zakazu wyznacza art. 41a KK, zgodnie z którym sąd może orzec:

- 1) zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach,
- 2) zakaz kontaktowania się z określonymi osobami,
- 3) zakaz zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu,

4) nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym – w razie skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego lub inne przestępstwo przeciwko wolności oraz w razie skazania za umyślne przestępstwo z użyciem przemocy, w tym zwłaszcza przemocy wobec osoby najbliższej, a także w razie skazania na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego.

Zakaz lub nakaz może być połączony z obowiązkiem zgłaszania się do Policji lub innego wyznaczonego organu w określonych odstępach czasu, a zakaz zbliżania się do określonych osób – również kontrolowany w systemie dozoru elektronicznego.

Sąd może orzec zakaz przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu dożywotnio w razie ponownego skazania sprawcy w warunkach określonych w art. 41a § 2 KK.

W razie orzeczenia nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym za przestępstwa określone w rozdziałach XXV i XXVI KK (przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności oraz przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece) sąd orzeka na ten sam okres zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego. Orzekając zakaz zbliżania się do określonych osób, sąd wskazuje odległość od osób chronionych, którą skazany obowiązany jest zachować. Orzekając nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, sąd określa termin jego wykonania.

6. Oceniając sytuację osób dotkniętych przemocą w rodzinie z perspektywy psychologicznej, można zauważyć, że orzekane środki karne (nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, zakaz kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób) mogą mieć większe znaczenie dla poczucia bezpieczeństwa osoby pokrzywdzonej niż rodzaj i wymiar kary. Należy bowiem pamiętać, że osoby dotknięte przemocą w rodzinie mogą przebywać w otoczeniu związanym ze sprawcą przemocy, np. zamieszkiwać wspólnie lub w pobliżu członków jego rodziny. Obawa o reakcję tego otoczenia jest istotnym elementem wpływającym na postawy osób dotkniętych przemocą w trakcie procesu karnego. Z tego powodu zarówno nakazanie opuszczenia miejsca zamieszkania w połączeniu z zakazem zbliżania do osoby pokrzywdzonej może stwarzać przestrzeń, w której osoba dotknięta przemocą będzie czuła się bezpieczna. Orzeczenie wskazanych środków karnych wpływa również na postawy otoczenia osoby dotkniętej przemocą w rodzinie.

Ważne

Orzeczenie wobec osoby skazanej zakazu kontaktowania się jest dla społeczeństwa czytelnym sygnałem, że skazany stanowi zagrożenie dla osoby pokrzywdzonej. Brak orzeczenia środków karnych w znacznym stopniu osłabia efekt, jaki może wywołać sam fakt uznania oskarżonego winnym popełnienia zarzucanego mu czynu.

Art. 5. [Delegacja ustawowa]

Minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) standard podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,
- 2) kwalifikacje osób zatrudnionych w specjalistycznych ośrodkach wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie,
- 3) szczegółowe kierunki prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie,
- 4) kwalifikacje osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne – uwzględniając konieczność dostosowania zakresu pomocy do sytuacji oraz potrzeb osób dotkniętych przemocą w rodzinie, a także efektywność usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie i skuteczność oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Powiązania z innymi przepisami:

- § 1–11 OśrWspPrzemR,
- art. 8 ust. 1 pkt 1, art. 107 PomSpołU.

I. Standardy podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie

1. Wypełnienie delegacji ustawowej z art. 5 PrzemDomU stanowi OśrWspPrzemR. W § 1 OśrWspPrzemR określono standardy podstawowych usług świadczonych przez specjalistyczne ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie. Świadczone usługi podzielono na:

- 1) interwencyjne,
- 2) terapeutyczno-wspomagające,
- 3) zapewniające potrzeby bytowe.

Poza enumeratywnym wymienieniem świadczonych usług (z możliwością rozszerzenia ich zakresu) w OśrWspPrzemR wprowadzono dodatkowe kryteria ich świadczenia, dzieląc je na te:

- 1) udzielane bez względu na dochód:
 - a) interwencyjne,
 - b) terapeutyczno-wspomagające,
 - c) bytowe – m.in. zapewnienie miejsca do spania, miejsca pobytu dziennego, odpowiednio wyposażonych łazienek, pomieszczeń do prania);

- 2) których świadczenie jest uzależnione od dochodu: zapewnienie wyżywienia, odzieży, obuwia, środków higieny osobistej, środków czystości (§ 1 ust. 1 pkt 3 lit. g i h OśrWspPrzemR).

Dochód obliczany jest na podstawie PomSpołU i nie może przekraczać kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej, o którym mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 PomSpołU. Tak przyjęte rozwiązanie legislacyjne może budzić wątpliwości w zakresie zarzutu przekroczenia delegacji ustawowej poprzez wprowadzanie kryteriów świadczenia usług, o których nie wspomniano w PrzemDomU. Określone OśrWspPrzemR standardy są standardami minimalnymi. Warunki bytowe i socjalne oferowane w ośrodkach wsparcia nie mogą być więc od nich gorsze. Mogą jednak być korzystniejsze, np. w zakresie liczności pokoi, dostępności łazienki.

2. Wskazana w § 1 ust. 1 pkt 1 lit. a OśrWspPrzemR usługa w postaci zapewnienia schronienia osobom dotkniętym przemocą i dzieciom znajdującym się pod ich opieką została ograniczona czasowo do 3 miesięcy. Mimo że przewidziano możliwość przedłużenia tego okresu, tak przyjęta konstrukcja (tylko w przypadkach uzasadnionych sytuacją ofiary przemocy w rodzinie) ogranicza jednak czasowo świadczenie usługi. Nie kwestionując zasadności wprowadzonego rozwiązania (zważywszy na jego interwencyjny, a zatem przejściowy charakter), należy zauważyć, że również w tym wypadku zapis o randze niższego rzędu zawęża stosowanie przepisu wyższego rzędu. Po upływie okresu 3 miesięcy warunki przedłużenia określa regulamin placówki.

Przykład

W Ośrodku Interwencji Kryzysowej i Wsparcia Ofiar Przemocy w X po upływie okresu 3 miesięcy pobyt może być przedłużony na pisemny wniosek klienta uzasadniający szczególnie trudną sytuację życiową. Warunkiem przedłużenia okresu pobytu jest efektywne współdziałanie klienta z pracownikami mające na celu wyjście z sytuacji kryzysowej.

3. Sposób sformułowania niektórych usług jest na tyle ogólny, że dopuszcza dowolną ich interpretację, np. „ochrona ofiary przemocy w rodzinie przed osobą stosującą przemoc w rodzinie” (§ 1 ust. 1 pkt 1 lit. b OśrWspPrzemR). Świadczenie tej usługi może w praktyce ograniczyć się jedynie do zapewnienia fizycznego bezpieczeństwa na terenie ośrodka. Nie sposób jednak przewidzieć zachowania samej osoby dotkniętej przemocą, która może kontaktować się ze sprawcą przemocy czy nawet się z nim spotkać.

4. Usługa określona jako „rozpoznanie sytuacji ofiary przemocy w rodzinie i ocena ryzyka w zakresie zagrożenia bezpieczeństwa ofiary lub jej dzieci pozostających pod jej opieką” (§ 1 ust. 1 pkt 1 lit. d OśrWspPrzemR) sprowadza się do czynności wykonywanych przez pracowników ośrodka i nie wiąże się dla osoby dotkniętej przemocą z uzyskaniem żadnego świadczenia. W tym kontekście nazwanie tej czynności usługą wydaje się być przesadne. O ile samo dokonanie oceny ryzyka niebezpieczeństwa, jakie stwarza sprawca przemocy, jest uzasadnione i pozwala podjąć decyzję co do dalszych działań lub rodzaju świadczonych usług, o tyle samo w sobie nie stanowi żadnego przysporzenia po stronie osoby dotkniętej przemocą.

5. Podobny zarzut dotyczący wskazania jako usługi czynności wykonywanych przez pracowników ośrodka, z którymi nie wiążą się żadne działania skierowane do osoby doznającej przemocy, można sformułować wobec dwóch pierwszych usług terapeutyczno-wspomagających, czyli diagnozy problemu przemocy w rodzinie oraz opracowania indywidualnego planu pomocy (§ 1 ust. 1 pkt 2 lit. a i b OśrWspPrzemR). W obu wypadkach są to czynności niezbędne dla organizacji pracy, wyboru metod pracy oraz doboru rodzaju świadczonych usług, lecz same w sobie usługami nie są.

II. Kwalifikacje osób zatrudnionych w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy

6. W § 2 OśrWspPrzemR przedstawiono kwalifikacje osób na określonych stanowiskach w ośrodku. Dotyczą one bez wyjątku osób mających bezpośrednią styczność z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie. Zasadne z tego punktu widzenia jest sformułowanie określonych wymagań wobec psychologa, pedagoga, pracownika socjalnego oraz terapeuty, którzy muszą mieć odpowiednie wykształcenie (np. dla psychologa – ukończone studia II stopnia na kierunku psychologia), doświadczenie zawodowe (np. co najmniej 3-letni staż w placówkach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie) lub odbyte szkolenia w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

7. Tego samego wymogu nie wprowadzono dla osoby na stanowisku prawnika – ani innych wymagań poza tym, że ma być prawnikiem. Takie rozwiązanie nie jest wystarczające. Jak już wspomniano, specyfika pracy z osobami doznającymi przemocy w rodzinie wymaga od każdego, również od prawników, posiadania wiedzy z zakresu psychologii dotyczącej zjawiska przemocy w rodzinie oraz możliwych modeli pracy z członkami rodziny, w której występuje przemoc. Wiedza i doświadczenie prawnika w formułowaniu pism procesowych, znajomości procedur oraz umiejętności interpretacji przepisów nie powinna być wystarczającą kwalifikacją dla pracy z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie. Program studiów prawniczych nie obejmuje co do zasady wiedzy z zakresu psychologicznych aspektów przeciwdziałania przemocy w rodzinie, a sytuacja prawna osoby dotkniętej przemocą w rodzinie może być decydującym czynnikiem zarówno motywacyjnym, jak i demotywacyjnym w zakresie ochrony własnych praw.

III. Ochrona po opuszczeniu ośrodka wsparcia

8. Okres pobytu w ośrodku nie pozbawia osób dotkniętych przemocą ochrony z tytułu PrzemDomU. Po opuszczeniu ośrodka sytuacja osób, które w nim przebywały, jest nadal monitorowana pod kątem efektów podjętych działań (zasadniczo przez pół roku po opuszczeniu ośrodka, z tym że okres ten może zostać przedłużony w zależności od sytuacji ofiary przemocy w rodzinie). Ma to również znaczenie z powodu, jak już wspomniano, ograniczenia czasowego możliwości przebywania w ośrodku. W konsekwencji ośrodek ma możliwość weryfikacji efektywności oraz skuteczności własnej pracy. Zapisy § 3 OśrWspPrzemR są wiążące tylko dla pracowników ośrodka. Nie oznaczają obligato-

ryjności utrzymywania kontaktu przez osoby dotknięte przemocą. Jeżeli zatem osoba dotknięta przemocą nie będzie utrzymywała kontaktu z pracownikami ośrodka, nie poniesie z tego tytułu żadnych negatywnych konsekwencji. Nawet jeśli podpisze deklarację w dokumentacji ośrodka, w której zobowiąże się do kontaktu.

9. Ze względu na to, że pracownicy ośrodka mają obowiązek monitorowania sytuacji osób opuszczających ośrodek, istotne jest, aby w informacji o zakresie, celu i czasie przetwarzania danych osobowych danej osoby (RODO) umieszczone były również te obszary przetwarzania danych osobowych, które będą miały miejsce po opuszczeniu ośrodka wsparcia przez daną osobę.

IV. Zapewnienie superwizji pracownikom ośrodka wsparcia

10. W § 3 pkt 4 OśrWspPrzemR wprowadzono bardzo ważny obowiązek ośrodka wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie – zapewnienia superwizji pracownikom ośrodka wymienionym w § 2 ust. 1 pkt 1–4 OśrWspPrzemR (chodzi tu o psychologa, pedagoga, pracownika socjalnego i terapeutę). Wśród osób wymienionych pominięto prawnika. Jednocześnie ustawodawca wskazał cele zapewnienia superwizji jako:

- 1) zachowanie i wzmocnienie kompetencji zawodowych pracowników,
- 2) utrzymanie wysokiego poziomu świadczonych usług,
- 3) przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu.

Wszystkie te zagrożenia oraz potrzeby dotyczą również prawnika. Wyłączenie przedstawicieli tego zawodu spod superwizji jest nieadekwatne do faktycznej roli, jaką pełni poradnictwo prawne w systemie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

V. Cele oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie

11. Wskazanie celu, któremu mają służyć oddziaływania korekcyjno-edukacyjne wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, ma kluczowe znaczenie dla sposobu jego prowadzenia oraz wybrania metody oddziaływania. Na siedem sformułowanych w § 4 OśrWspPrzemR celów ustawodawca trzykrotnie wskazał na umiejętności uczestnika programu:

- 1) rozwijanie umiejętności samokontroli i współżycia w rodzinie (§ 4 pkt 2 OśrWspPrzemR),
- 2) kształtowanie umiejętności w zakresie wychowywania dzieci bez używania przemocy w rodzinie (§ 4 pkt 3 OśrWspPrzemR),
- 3) zdobycie umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów w rodzinie bez stosowania przemocy (§ 4 pkt 6 OśrWspPrzemR).

Kolejne dwa punkty dotyczą poszerzenia wiedzy:

- 1) zdobycie i poszerzenie wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie (§ 4 pkt 5 OśrWspPrzemR),

- 2) uzyskanie informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych (§ 4 pkt 7 OśrWspPrzemR).

Pozostałe punkty: powstrzymanie osoby stosującej przemoc w rodzinie przed dalszym stosowaniem przemocy (§ 4 pkt 1 OśrWspPrzemR) oraz uznanie przez osobę stosującą przemoc w rodzinie swojej odpowiedzialności za stosowanie przemocy (§ 4 pkt 4 OśrWspPrzemR) dotyczą postaw, jakie prezentuje uczestnik programu w stosunku do własnej osoby oraz członków rodziny. Każdy ze wskazanych obszarów oddziaływania jest trudny i czasochłonny. Z drugiej strony wszystkie sformułowane cele oddziaływania wiążą się z wartościami uniwersalnymi, których potrzeba przestrzegania może pochodzić z różnych źródeł, nie tylko edukacyjnych.

12. Bardziej złożonym problemem jest osiągnięcie celu, który jest sprzeczny z poglądami uczestnika programu – nie dlatego, że jest on sprawcą przemocy, lecz dlatego, że np. został tak wychowany. W tym zakresie na plan pierwszy wysuwa się cel sformułowany w § 4 pkt 3 OśrWspPrzemR dotyczący wychowywania dzieci bez używania przemocy. Zgodnie z art. 96¹ KRO osobom wykonującym władzę rodzicielską oraz sprawującym opiekę lub pieczę nad małoletnim zakazuje się stosowania kar cielesnych. W przepisie tym ustanowiono zakaz karcenia małoletnich, a jego wejście w życie w 2010 r. położyło kres obowiązującemu przez długi okres w prawie karnym kontratypowi karcenia małoletnich (pogląd doktryny prawa karnego, zgodnie z którym naruszenie nietykalności cielesnej dziecka w celach wychowawczych nie stanowi przestępstwa). Pomimo pierwotnego zamysłu ustawodawcy nie udało się wprowadzić analogicznego zapisu dotyczącego zakazu stosowania przemocy psychicznej wobec dzieci. Bez względu na zawężony zakres zastosowania wskazanego art. 96¹ KRO ma on duże znaczenie dla kształtowania postaw społecznych i braku akceptacji dla przemocy wobec dzieci.

VI. Rekrutacja do programu korekcyjno-edukacyjnego

13. Ponieważ jedyną przewidzianą przez PrzemDomU formą zorganizowanego oddziaływania na sprawcę przemocy w rodzinie jest program korekcyjno-edukacyjny, komentowanie OśrWspPrzemR odnosi się jedynie do uczestników takiej właśnie formy oddziaływania oraz wprowadza wymogi dla osób je prowadzących. Wśród uczestników programów korekcyjno-edukacyjnych wyróżniono dwie grupy:

- 1) uczestników dobrowolnych (§ 5 pkt 3 OśrWspPrzemR),
- 2) uczestników realizujących wymóg uczestnictwa wynikający z orzeczenia sądu (§ 5 pkt 1 OśrWspPrzemR).

Pomimo rozróżnienia źródeł pozyskiwania uczestników do programu w OśrWspPrzemR nie przewidziano osobnych edycji programu uwzględniających sposób rekrutacji uczestników. W efekcie bez względu na to, czy sprawca chce wziąć udział w programie, czy też musi to zrobić, trafia do tego samego programu. Pomimo braku regulacji w tym zakresie należy wyrazić opinię, że w przypadku wysokiej frekwencji oraz posiadanych środków należy dążyć do prowadzenia osobnych programów dla uczestników dobrowolnych, a osobnych dla uczestników realizujących orzeczenia sądowe. Postulat ten wynika z po-

trzeby dostosowania modelu prowadzenia programu do motywacji uczestników programu. Na innym etapie z psychologicznego punktu widzenia są sprawcy niekwestionujący potrzeby takiego oddziaływania, a na innym uczestnicy, którzy nie dostrzegają w swoim zachowaniu jakiegokolwiek potrzeby zmiany.

14. Aby przeprowadzić skuteczny proces rekrutacji uczestników programu korekcyjno-edukacyjnego, warto więc skorzystać z elementów takich jak:

- 1) użycie właściwego języka w prezentacji oferty przeprowadzenia programu,
- 2) dotarcie do osób, które mają kontakt ze sprawcami przemocy.

Przygotowując informację o programie, konieczne jest użycie właściwego języka. Już jego tytuł ma znaczenie dla wyrażenia woli uczestnictwa w programie lub jej braku przez potencjalnego uczestnika. Jeżeli bowiem nazwa programu zawiera określenie, że jest on przeznaczony dla sprawców przemocy w rodzinie, trzeba się liczyć z tym, że taka nazwa skutecznie odstraszy wszystkich tych, którzy rozważają udział w programie, ale nie chcą być nazywani sprawcami przemocy. Kolejna obawa potencjalnych uczestników może wiązać się z tym, że dobrowolny udział w programie mógłby być traktowany jako przyznanie się do stosowania przemocy. Aby ocenić, czy dany program spełnia wytyczne przewidziane w ramowym programie korekcyjno-edukacyjnym dla sprawców przemocy opracowanym przez samorząd województwa, nie powinien być brany pod uwagę tytuł programu, ale jego zawartość merytoryczna. Jako jeden z pozytywnych przykładów przyjaznej oferty programu można wskazać ofertę PCPR w Dąbrowie Tarnowskiej umieszczoną na stronie internetowej centrum (<http://www.pcpd.pl/program-korekcyjno-edukacyjny>; dostęp: 19.11.2019 r.).

15. Procedura dotarcia z informacją o planowanym programie może być długotrwała i skomplikowana, ale bezpośrednie dotarcie do osób pracujących ze sprawcami przemocy skutkuje zwiększeniem szans na udaną rekrutację do programu. Niewystarczające może być wysłanie informacji do prezesa sądu lub przełożonych kuratorów sądowych. Dotarcie z informacją o programie do sędziów orzekających w sprawach karnych lub bezpośrednio do kuratorów może przynieść zwiększenie skuteczności rekrutacji.

VII. Terapia uzależnień dla osoby stosującej przemoc w rodzinie

16. Zgodnie z § 6 OśrWspPrzemR osobę stosującą przemoc w rodzinie, u której zostało rozpoznane uzależnienie od alkoholu lub narkotyków lub innych środków odurzających, substancji psychotropowych albo środków zastępczych, kieruje się w pierwszej kolejności na terapię uzależnienia. Wyrażona w § 6 OśrWspPrzemR zasada pierwszeństwa oddziaływania ukierunkowanego przeciwko uzależnieniom sprawcy przemocy ma na celu uniknięcie sytuacji, w której uzależnienie niweczy jakiegokolwiek pozytywne skutki oddziaływania korekcyjno-edukacyjnego. Trudno bowiem mówić o procesie decyzyjnym osoby uzależnionej, jeżeli jej podstawową potrzebą jest zaspokojenie potrzeby wynikającej z uzależnienia. Dopiero osłabienie tego bodźca pozwala na wypracowanie przestrzeni pozwalającej kontrolować zachowania agresywne.

Przedstawiony powyżej logiczny tok rozumowania nie oznacza jednak, że jest to regułą. Nie zawsze bowiem uzależnienie sprawcy przemocy ma związek z jego agresją. Jeżeli takiego związku nie ma (np. niekontrolowana agresja występowała przed używaniem substancji, od której dana osoba się uzależniła), można wprowadzić inny rodzaj oddziaływania na sprawcę przemocy niż tylko odwykowe. Kolejną okolicznością jest stopień uzależnienia i rodzaj substancji, od której jest uzależniona dana osoba. W konsekwencji wyrażona w § 6 OśrWspPrzemR ogólna zasada może przybierać różnego rodzaju odstępstwa w zależności od konkretnego przypadku.

VIII. Realizacja oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych

17. Zgodnie z § 7 OśrWspPrzemR oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie nie prowadzi się w miejscach, w których udziela się pomocy i wsparcia ofiarom przemocy w rodzinie. Przez miejsce oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych oraz miejsce udzielania pomocy i wsparcia należy rozumieć nie tylko adres, lecz także przestrzeń architektoniczną. Celem ustawodawcy jest bowiem wyeliminowanie sytuacji, w której osoby dotknięte przemocą będą spotykać się z osobami stosującymi przemoc. Nie ma przy tym znaczenia, czy oddziaływanie korekcyjno-edukacyjne prowadzi ta sama instytucja, która udziela pomocy osobom dotkniętym przemocą. Ponieważ ustawodawca nie uczynił zapisu dotyczącego czasu realizacji oddziaływania, a wskazał jedynie miejsce, to oddziaływania korekcyjno-edukacyjne nie powinny odbywać się w miejscach udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą również wówczas, gdy ramy czasowe tych dwóch czynności nie będą na siebie zachodzić.

IX. Ewaluacja programów korekcyjno-edukacyjnych

18. Zgodnie z § 8 OśrWspPrzemR przebieg i efekty oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie objęte są działaniami monitorującymi i ewaluacyjnymi prowadzonymi przez powiat lub podmioty, którym powiat zlecił realizację prowadzenia oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Wyniki tych działań są wykorzystywane w pracach nad doskonaleniem i upowszechnianiem dalszych metod oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Podobnie jak w przypadku osób trafiających do specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, również i w stosunku do uczestników programów korekcyjno-edukacyjnych przewidziano formę ewaluacji. Z tego powodu również działania ewaluacyjne programu korekcyjno-edukacyjnego powinny być ujęte w informacji o przetwarzaniu danych osobowych skierowanej do każdego z uczestników programu, a stanowiącej część dokumentacji własnej realizatora programu dla sprawców.

19. Głównym kryterium decydującym o ocenie skuteczności programu jest powrót lub jego brak do stosowania przemocy przez uczestnika programu. Wiedzę na ten temat można uzyskać od samego uczestnika oraz członków rodziny, którzy uprzednio doznawali przemocy ze strony uczestnika. W praktyce problemem jest jednak brak danych

lub brak kontaktu ze wskazanymi osobami. Podejmowane są zatem próby uzyskania od zespołu interdyscyplinarnego właściwego dla miejsca zamieszkania sprawcy przemocy informacji, czy wobec jego osoby jest prowadzona procedura NK. Ustawodawca nie sformułował jednak podstawy prawnej, która pozwalałaby zespołowi interdyscyplinarnemu przekazać takie informacje. Członkowie zespołu interdyscyplinarnego oraz grup roboczych, w tym przewodniczący zespołu interdyscyplinarnego, objęci są bowiem tajemnicą niepozwalającą im przekazywać informacji pozyskanych w związku z prowadzeniem procedury NK. Mając na uwadze cel, jakim jest ewaluacja programu, oraz fakt, że zarówno zespół interdyscyplinarny, jak i osoby prowadzące program mają wspólny cel w postaci przeciwdziałania przemocy w rodzinie, możliwe są różnego rodzaju rozwiązania przedstawionego problemu. Legalność przetwarzania, czyli również przekazywania danych osobowych, można zawsze uzyskać dzięki wyrażeniu zgody przez sprawcę przemocy na przetwarzanie tych danych. Innym rozwiązaniem jest powołanie przedstawiciela instytucji, która domaga się uzyskania informacji, do składu zespołu interdyscyplinarnego lub grupy roboczej.

Ważne

Konieczność przekazania informacji o sprawcy przemocy można przewidzieć już na etapie procedury NK i już na tym etapie uzyskać od niego zgodę na przekazanie o nim informacji w przyszłości.

X. Kwalifikacje osób prowadzących oddziaływania korekcyjno-edukacyjne

20. Z § 9 OśrWspPrzemR wynika, że oddziaływania korekcyjno-edukacyjne powinny prowadzić osoby, które:

- 1) ukończyły studia II stopnia na jednym z kierunków: psychologia, pedagogika, pedagogika specjalna, nauki o rodzinie, politologia, politologia i nauki społeczne w zakresie pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, resocjalizacji lub pracy socjalnej, albo na innym kierunku uzupełnionym studiami podyplomowymi w zakresie psychologii, pedagogiki, resocjalizacji;
- 2) posiadają zaświadczenie o ukończeniu szkoleń w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w wymiarze co najmniej 100 godzin, w tym w wymiarze 50 godzin w zakresie pracy z osobami stosującymi przemoc w rodzinie;
- 3) mają udokumentowany co najmniej 3-letni staż pracy w instytucjach realizujących zadania na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

21. Wśród wymogów, jakie powinny spełniać osoby prowadzące program, nie wskazano jednak jakiegokolwiek stażu wskazującego na chociażby bierną obserwację programu korekcyjno-edukacyjnego. W konsekwencji osoba, która spełnia wymogi określone w OśrWspPrzemR, może mieć jedynie wiedzę teoretyczną.

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl